

Winnaar Costa Book of the Year

‘Je zet je leven stil om dit uit te lezen.’

– *The Times*

‘Miller schrijft als een dichter met een verraderlijk gemak.’

– *Guardian*

‘De beelden blijven je bij tot lang na de laatste pagina.’

– *Daily Mail*

‘Krachtig en voortdurend verrassend.’

– *Financial Times*

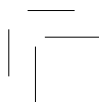
‘Rijke en verleidelijke personages.’

– *Independent*

‘Andrew Miller heeft een heerlijke en
goed gedocumenteerde roman geschreven
over datgene waarop wij Fransen zo trots zijn:

Parijs en de Verlichting!’

– Laurent Binet, auteur van *HhhH*

ANDREW MILLER

Puur

Vertaald door Rheintje Ghoos en Jan Pieter van der Sterre

Uitgegeven door Xander Uitgevers BV
Hamerstraat 3, 1021 JT Amsterdam

www.xanderuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel *Pure*
Oorspronkelijke uitgever: Sceptre,
een imprint van Hodder & Stoughton, Hachette
Vertaling: Rheintje Goos en Jan Pieter van der Sterre
Omslagontwerp: Studio Marlies Visser
© Auteursfoto: Abbie Trayler Smith
Zetwerk: Michiel Niesen/ZetProducties

© 2011 Andrew Miller 2011

© 2012 voor de Nederlandse taal: Xander Uitgevers bv, Amsterdam

De vertalers ontvingen voor deze vertaling
een beurs van het Vlaamse Fonds voor de Letteren.

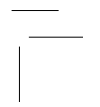
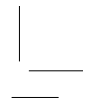
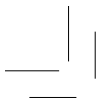

Eerste druk 2012

ISBN 978-94-016-0010-1 / NUR 302

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te traceren.
Mocht u desondanks menen rechten uit te kunnen oefenen,
dan kunt u contact opnemen met de uitgever.
Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel
van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

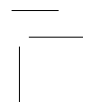
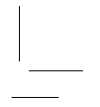
Ter herinnering aan mijn vader, dr. Keith Miller,
en aan mijn vrienden Patrick Warren en
George Lachlan Brown.

EERSTE DEEL

*Er komt een tijd dat de zon alleen schijnt
op vrije mensen die geen andere meester
hebben dan hun verstand.*

Marquis De Condorcet

1

In een antichambre ergens in een van de vleugels van het paleis van Versailles zit een jonge man, jong, maar niet heel jong. Hij wacht. Hij wacht al een hele tijd. Er brandt geen vuur in de kamer, hoewel het de derde week van oktober is en zo koud als op Maria-Lichtmis. Zijn benen en rug worden er stijf van, van de kou en van drie dagen reizen door de kou, eerst met neef André van Bellême naar Nogent, toen de diligence, tjokvol mensen met ruwe gezichten en in winterjas, met manden op hun schoot en pakjes onder hun voeten, sommigen met een hond, en één oude man met een haan onder zijn jas. In dertig uur naar Parijs en de Rue aux Ours, waar ze uit de koets klommen, op de kasseien en in de paardenvijgen terechtkwamen en voor het kantoortje van de vervoerder rondschuifelden alsof ze hun benen niet vertrouwden. Vanmorgen vroeg is hij op een gehuurde knol vertrokken bij het logement dat hij had gevonden aan de Rue... welke Rue? ... op weg naar Versailles en naar deze dag die zich kan ontpoppen tot de belangrijkste van zijn leven – of tot niets.

Hij is niet alleen in de kamer. In een smalle fauteuil tegenover hem zit een man van een jaar of veertig, met zijn geklede jas dichtgeknoopt tot aan zijn kin, zijn ogen dicht, zijn handen over elkaar geslagen op zijn schoot, en een grote, vrij antiek uitzierende ring aan een van zijn vingers. Af en toe zucht hij, maar verder zwijgt hij als het graf.

Achter en aan weerszijden van deze slaper zijn spiegels te zien, die van de houten vloer oprijzen naar het met spinnenwebben bedekte lijstwerk aan het plafond. Overal in het paleis zijn spiegels. Als je hier woont moet het haast onmogelijk zijn jezelf niet een keer of honderd per dag tegen te komen, elke gang is een bron van ijdelheid en twijfel. De spiegels voor hem, waarvan het oppervlak wazig is door het stof (een vinger die zich verveelde heeft er een bolle pik op getekend, met een bloem ernaast, een roos misschien), geven een groenachtig licht af, alsof het hele gebouw weggezunken is, verdronken. En als onderdeel van het wrak ziet hij daar zijn eigen in het bruin geklede gestalte en zijn gezicht, dat door de gespikkelde spiegel niet genoeg wordt weerspiegeld om expressief of speciaal te zijn. Een bleke ovaal op een dubbelgevouwen lichaam, een lichaam in een bruin kostuum – een cadeau van zijn vader, en de stof is gesneden door Gontaut, van wie het publiek graag zegt dat hij de beste kleermaker van Bellême is, hoewel hij eigenlijk de enige kleermaker is, want Bellême is het soort plaats waar een goed kostuum wordt doorgegeven bij de kostbaarheden van een man, samen met de koperen beddenpan, de ploeg, de eg en het paardentuig. Het kostuum is een beetje krap in de schouders, een beetje vol in de rokken, een beetje zwaar bij de manchetten, maar als geheel is het eerlijk gemaakt en volstrekt consequent van stijl.

Hij drukt zijn dijen tegen elkaar, perst de botten van zijn knieën tegen elkaar, en steekt dan zijn hand uit om iets weg

te vegen van de enkel van zijn linkerkous. Hij heeft zijn best gedaan ze zo schoon mogelijk te houden, maar wie kan zeggen waar hij misschien in is gestapt toen hij vertrok in het donker, door straten liep die hij niet kende op een uur waarop er geen lampen brandden? Hij krabt eraan met het topje van zijn duim. Modder? Hopelijk. Hij ruikt niet aan zijn duim om erachter te komen.

Er verschijnt een hondje ten tonele. Zijn klauwen jagen over de vloer. Het beestje kijkt hem even aan door grote ogen met een vlies erover, loopt dan naar de vaas, de hoge, vergulde amfoor die is uitgestald of achtergelaten in een van de met spiegels gevulde hoeken van de kamer. Hij snuffelt, tilt een poot op. Vanuit de gang koert een stem – van een oudere vrouw – naar het hondje. Er schuift een schaduw langs de open deur; het geluid van zijden zomen die over de vloer vegen lijkt op het begin van een regenbui. De hond stormt achter haar aan, zijn urine kronkelt van de vaas naar de gekruiste hielen van de slapende man. De jongere man kijkt ernaar, naar de manier waarop het zijn weg zoekt over het ongelijke oppervlak van de houten vloer, de manier waarop zelfs hondenpis gehoorzaamt aan onveranderlijke natuurwetten...

Hij zit er nog steeds naar te kijken (op deze dag die zich kan ontpoppen tot de belangrijkste van zijn leven – of tot helemaal niets) als de deur van het bureau van de minister krakend open gaat, zoals bij het verbreken van de zegels die worden aangebracht op de deuren van besmette huizen. Een hoekige gestalte met gele ogen, een bediende of een secretaris, geeft hem een teken door zijn kin lichtjes op te tillen. Hij staat op. De oudere man heeft zijn ogen opengedaan. Ze hebben niet gesproken, kennen elkaars naam niet, hebben alleen maar drie koude uren van een oktoberochtend daar samen doorgebracht. De oudere man glimlacht; het lijdzaamste, elegantste gezicht ter wereld;

een glimlach die verschijnt als de bloesem van een leven vol uitgebreid, nutteloos leren. De jongere man knikt naar hem en glipt dan snel door de halfopen deur van het bureau, uit angst dat die weer voor hem dichtgaat, onverhoeds en voor altijd.

2

‘Volgens Augustinus,’ zegt de minister, die tussen twee vingers een gedeeltelijk verorberd bitterkoekje houdt, ‘was het vereren van de doden hoofdzakelijk bedoeld om de levenden te troosten. Alleen bidden hielp. Waar het lijk werd begraven speelde geen rol.’ Hij concentreert zich nu weer op het bitterkoekje, doopt het in een glas witte wijn en zuigt erop. Er vallen wat kruimels op de papieren die in stapels op zijn immense schrijftafel liggen. De bediende, die achter de stoel van zijn superieur staat, kijkt met een soort professioneel leedwezen naar de kruimels, maar doet geen poging ze weg te vegen.

‘Hij kwam uit Afrika,’ zegt de minister. ‘Augustinus. Waarschijnlijk heeft hij leeuwen en olifanten gezien. Hebt u wel eens een olifant gezien?’

‘Nee, excellentie.’

‘Er is er hier een. Ergens. Een groot, melancholiek dier, dat leeft op bourgogne. Een geschenk van de koning van Siam. Toen het aankwam, in de tijd van de grootvader van Zijne Majesteit, hebben alle honden in het paleis zich een maand lang

verstopt. Daarna raakten ze eraan gewend, begonnen naar het dier te blaffen, het uit te dagen. Als het niet achter slot en grendel had gezeten hadden ze het misschien gedood. Met z'n vijftigen was ze dat misschien gelukt.' Hij kijkt over de schrijftafel naar de jongeman en zwijgt even, alsof de olifant en de honden wellicht ook figuren in een gelijkenis zouden kunnen zijn. 'Waar was ik gebleven?' vraagt hij.

'Augustinus?' vraagt de jonge man.

De minister knikt. 'De praktijk van het begraven in kerken werd opgezet door de middeleeuwse Kerk, en het doel was uiteraard dicht bij de relikwieën van de heiligen te liggen. Als een kerk vol was, begroef men ze in de grond eromheen. Honorius van Autun noemt de begraafplaats een heilige slaapzaal, de schoot van de Kerk, de *Ecclesiae Gremium*. Op welk moment denk je dat ze voor het eerst talrijker waren dan wij?'

'Wie, excellentie?'

'De doden.'

'Ik weet het niet, excellentie.'

'Vroeg, denk ik. Vroeg.' De minister eet de rest van zijn bitterkoekje op.

De bediende geeft hem een doek. De minister veegt zijn vingers af, zet een bril met rond montuur op en leest het handbeschreven papier boven op de stapel voor hem. De kamer is warmer dan de wachtkamer, maar niet veel warmer. Er knapt een haardvuurtje; af en toe komt er een rookpluim de kamer in. Behalve de schrijftafel staat er niet veel meubilair. Een portretje van de koning. Een ander schilderij dat de laatste momenten van een zwijnenjacht lijkt uit te beelden. Een tafel met een karaf en glazen. Bij de haard een zware porseleinen po. Een paraplu van geoliede zijde die onder het raam schuin tegen de muur staat. Door het raam zelf is niets anders te zien dan de golvende grijze buik van de hemel.